

1-2.60.

IDEGENFORGALMI KÖNYVTÁR
SZERKESZTI TÁBORI KORNÉL

300

BUDAPEST FÜRDŐVÁROS KIALAKULÁSA

IRTA:

LIBER ENDRE
ALPOLGÁRMESTER

2000 JUN 22

145 R
Tourist Information Service

KIADJA

A MAGYAR IDEGENFORGALMI ÉRDEKELTSÉGEK SZÖVETSÉGE
BUDAPEST, IV., DUNAPALOTA-SZÁLLÓ

Az „antiqua Pest“ óta, amikor hézagos vén források szerint római castellum állt itt a Duna balpartján, a „mansiones“ utasától kezdve a luxushotelek iróvendégéig sok-sok százan számoltak be Budapest fürdővárosról. Annál nehezebb az óriási anyagot megrostálni és könnyen áttekinthető, élvezetes kis tanulmányba tömöríteni. Ezt tudta Liber Endre valóban gondos kritikával megcsinálni. A néhai jó Christoph Haffner 1686-ban olyan metszetet rajzolt Pestről, amelyen még rajta van a „négykupolás fürdő“ azon a tájon, ahol most Liber Endre a városházán dolgozik. Szimbólum is ez a rajz. Hány ilyen érték elveszett, s maradványát se áshatják ki, mint a fürdőét a Flórián-téren. Néhány éve még álmodozónak tartották azt, aki Budapest-fürdővárost emlegette. Kinevették azt is, aki megjósolta, hogy husvétra vagy pünkösdre különvonatok hozzák ezerszámra a fürdők és más idegenforgalmi értékek külföldi élvezőit. Liber Endre további magyar álmokat füst a pesti jövődőről, de ezek is a megvalósuló realitások aeroplán-teréig visznek, keserves multból a ragyogó perspektívákba. Ami közbe esik, az Liber és társai pozitív munkája, álmok beteljesülése. Hiszünk Magyarország föltámadásában s vclé Budapest-világfürdőváros kialakulásában, aminek útját e füzet szerzője tisztán megmutatja.

A szerkesztő.

BUDAPEST FÜRDŐVÁROS KIALAKULÁSA

LIBER ENDRE ALPOLGÁRMESTER RÁDIÓELŐADÁSA.

Mintegy 50 évvel ezelőtt, Magyarország akkori nagynevű kultuszminisztere, *Trefort* Ágoston a fürdőügekkel kapcsolatos kérdések megbeszélésére értekezletet hívott össze, amelyre meghívta a legkiválóbb magyar szakembereket. Ettől az időtől kezdve számíthatjuk tulajdonképpen Magyarországnak és különösen Budapestnek tudományos alapokra helyezett modern fürdőkultúráját. Két évvel később már felállították az Ásványvízvegyelemző Intézetet, amelyet azonban néhány év múlva takarékosági okokból megszüntettek, mielőtt működéséhez különösebb eredmények fűződhetek volna. *Trefort* Ágoston kezdése nagy lendületet adott az egész magyar fürdőügynek és 1891-ben már megalakulhatott a Magyar Szent Korona Országainak Balneologiai Egyesülete, amely azóta egészen a legújabb időkig, igen nagy eredményeket ért el a magyar fürdő- és ásványvizek, mint gyógytényezők vizsgálata körül. Ennek a nagytekintélyű egyesületnek a keretén belül kiváló orvosprofesszoraink találtak tehetségüknek kifejtésére alkalmas területet, sőt az egyesület a szorosan vett balneologia mellett kezdettől fogva állandó figyelemmel kísérte a diéta-, meg a rádiumtanulmányokat, valamint az éghajlati viszonyok kialakulásának kérdését.

50 év nagy idő egy ember életében, de egyes nagy gondolatok megérlelésére nem mindig elegendő. Ha *Budapest fürdőváros* gondolatát sikerül egyszer megvalósítani, amiben mindannyian hiszünk, akkor mindenképpen hálásan kell visszacmlékeznünk *Trefort* Ágoston alapvetésére és a Balneologiai Egyesület működésére is.

De meg kell még emlékeznünk a magyar tudományos balneologia alapvető munkásáról, a tudós *Than* Károlyról, aki már 1864-ben tartott korszakalkotó előadást az ásványvizek vegyelemzéséről és először mutatott rá arra, hogy az ásványvizek vizsgálatánál milyen döntő fontosságú az a körülmény, hogy a hennük oldott különböző gyógyító hatású alkatrészek együttesen, egyidőben fejtik ki hatásukat. *Than* Károly a budapesti egyetem kémiai tanára volt és mellette működött *Zsigmondy* Vilmos. *Zsigmondy* nevéhez fűződik *Harkányban* az első eredményes gyógyforrás fúrása, utána a *Margitszigeten* tárta fel a mai gyógyforrást és később a *Városligetben* dolgozott, ahol az artézi kútnak még a budai hévizeknél is sokkal forróbb, 74 fok Celsius hőmérsékletű vizét találta meg.

Ez a hálás visszaemlékezés alkalmat szolgáltat arra, hogy meggyűjtsam a kegyelet nécsesét részint *Trefort* Ágoston emlékének, részint pedig, hogy megemlékezzem a magyar gyógyfürdő-kérdés úttörőiről. De ugyanakkor megismertetni kívánom a magyar közönséggel is Budapest fürdőváros gondolatát, amiről bizonyára mindannyian hallottak egyet-mást.

Ennek a gondolatnak a megvalósításától nemcsak Budapest, hanem az egész ország közgazdasági élete is sokat remélhet.

Budapest és különösen a budai rész olyan geologiai alakulás helyén épült, amelynek övezetében a föld mélyében páratlan gazdagságú gyógyító erejű hévizek vannak. Azt a dolomitréteget, amelynek tulajdonképpen gyógyforrásainkat köszönhetjük, a rejtélyes vulkánikus erő a budai oldalon meglehetősen magasra emelte, sőt a *Szent Gellérthegyet*, a *Várhegyet* és a *Rózsadombot* is úgy kell tekintenünk, mint ennek a dolomitrétegnek a vetődéseit. A *Duna* alatt azonban ez a réteg egészen meredeken esik a mélybe és ezzel magyarázható az, hogy a pesti oldalon pl. a *városligeti artézi fürdő kútja*, amelynek vizét a *Széchenyi gyógyfürdő* táplálására használjuk, 970 méter mélyről szökik fel és fúrására 9 és 1/2 esztendei kitartó, szívós munka kellett.

A budai oldalon a nemes tartalmú gyógyvizek önmaguktól is fel tudtak törni és az óbudai ásások tanúsítják, hogy már az első római település idején, 2000 évvel ezelőtt ismerték az aquincumi meleg gyógyforrásokat. Tudjuk a történelemből, hogy amikor a rómaiak valahol le akartak települni, mindenkor a síkságokat

keresték ki. Így érthető, hogy a régi Pannoniában, ahogyan Magyarország dunántúli részét akkor nevezték, az óbudai sík terület nagyon alkalmasnak kínálkozott a letelepülésre, különösen az ott található gyógyforrásokra való tekintettel. Az Itáliában kifejlesztett fürdőkultúra az óbudai városban is meghonosodott. Az óbudai Papföldön nagy közös fürdők, a Flórián-téren ugyancsak nagy római fürdő nyomait ásták ki, úgy, hogy az aquincumi ásatások eddig 7 római eredetű fürdőt hoztak napvilágra.

Érdeemes figyelemmel kísérni a budai fürdők további sorsát a középkorban is, amely általában nem kedvezett a testi tisztaságnak. Történeti bizonyítékaink vannak azonban arra, hogy az Ázsiából jött magyarság már akkor is sokkal többet tisztálkodott és fürdött, mint az úgynevezett művelt nyugat. *Anonymus* megemlékezik arról, hogy *Attila* is, *Árpád* is, a Duna mellett levő felső meleg források alatt ütött tábort, vagyis a mai *Császárfürdő* környékén. *Magyar-révnek* nevezték el azt a helyet, ahol Árpád átkelt a Dunán és a felhévvi táborból intézte Pannonia földjének meghódítását. Ennek a Felső Hévvíznek a területén telpedtek le 1178-ban a kereszteslovagok néven ismert máltai lovagok is. Ez a Felső Hévvíz tehát, amely egyébként az Árpádok alatt nagy vásári forgalmat is bonyolított le, tulajdonképpen még *régibb városrész, mint maga Buda vára*.

A *Szent Gellérthegy* források csoportjához tartozó forrásokat Alsó Hévvíznek nevezték és ezzel az elnevezéssel *Árpád-házi Szent Erzsébet* történetével kapcsolatosan találkozunk először. Szent Erzsébet ezekben az alsó hévvizekben fürdette, mosdatta és gyógyította azokat a szegényeket, akik annak a kornak egy rendkívül borzalmas betegségében: bélpoklosságban szenvedtek. A Szent Margit-legenda beszél Szent Erzsébet asszony ispotályáról, amely a mai Szent Gellért fürdő helyén állt. *IV. Béla* király idejében pedig a margitszigeti domokosrendi apácák is valószínűleg használták a Szent Margitsziget északi részén feltört meleg források vizét fürdés céljaira, de ezek a szigetszabályozáskor eltűntek.

Róbert Károly, *Nagy Lajos* és *Zsigmond* királyok idejében a budai fürdőknek már nagyobbarányú idegenforgalmat köszönhetett Buda népe. Az akkori útleírásokból tudjuk, hogy a mai *Rudasfürdő* és a mai *Szent Imre-fürdő*, vagyis a régi *Rácfürdő* helyén már akkor is nagy fürdőépületek állottak.

Mátyás király idejében újabb fellendülés kora következett be a budai fürdők sorsában, amiről tanuskodik *Oláh Miklós* eszter-

gomi érseknek 1536-ban, tehát 46 évvel Mátyás király halála után megjelent leíró munkája. Oláh érsek tulajdonképen még a mohácsi vész előtti állapotokat írta le és művében megemlíti, hogy a hévvizek a budai áldalon alig 20 lépésnyire a Duna partjától fakadnak fel a földből. Különösen hasznosaknak bizonyultak a források a kiütésekben és sorvadásban szenvedők számára. Leírja az érsek a király fürdőjét, meg az óbudai Szentlélek-kórházat, valamint az egykori Felhévvíz községet, amelyet akkor már Szentháromság községnek neveztek.

Oláh Miklós leírásából arra is következtetünk, hogy tulajdonképeni fürdőépületek inkább csak a felhévvízi fürdők körül voltak találhatóak, míg a Szent Gellért-fürdő helyén levő sáros meleg források leírásánál csakis a fürdők egészségügyi jelentőségét és gyógyító hatását említi. A mai Szent Imre-fürdő medencéjéről is azt írja, hogy úszni lehetett benne, tehát az akkori fogalmak szerint ez a fürdő a nagy medencével igazán tekintélyes épület lehetett.

De még nagyobb fellendülés következett be a budai fürdők történetében akkor, amikor a törökök elfoglalták Budát. Mint tudjuk, Keleten a gyakori fürdés és mosakodás vallási kötelesség. Egy európai utazó, *Werner* György 1595-ben könyvet írt Magyarország csodálatos vizéről. Azt írja a Rudasfürdőről, hogy a Gellérthegy sziklája mint egy természetes tető hajolt a fürdőre és a törökök a szikla kivájása által is megnagyobbították azt.

A törökök által meghódított Budavárában részint a török világhírodalom minden részéből, részint pedig Nyugatról igen sok idegen fordult meg. Vannak feljegyzéseink 1584-ből, 1591-ből, 1595-ből, 1596-ból is, amelyek mind megenyílékeznek arról, hogy a budai gyógyfürdők kiváló hatását a török hódítók nemcsak felismerték, hanem erősen propagálták is, úgy, hogy ezek a gyógyfürdők szintén nagyban hozzájárultak az idegenforgalom fellendítéséhez.

Még messze *Ázsiából* is elzarándokoltak a fürdők csodájára, különösen a betegek, hogy megfiatalodhassanak és meggyógyulhassanak a budai fürdők vizétől.

Egy *nürnbergi* pelgár 1604-ben török hadifogságba került. Amikor a hadifogságból kiszabadult, Nürnbergben könyvet írt és adott ki magyarországi kalandjairól. Azt írja könyvében, hogy 1605-ben, mint rabszolga jutott el Budára és beteg, fájós, megdagadt lába miatt gazdája öt hetenként 4-szer elküldte a budai für-

dőbe. Két hónapos fürdőkúra után a budai fürdő csodálatos hatású vizétől teljesen meggyógyult.

1660 körül járt Budán *Evlia Cselebi* török világutazó, akinek krónikája részletező budai leírást tartalmaz. Az ő és az 1671-ben ugyancsak Budán járt angol orvos, *Brown* Eduard leírásaiból ugyancsak érdekes képet kapunk a budai gyógyfürdőről. *Evlia Cselebi* azt írja, hogy Budának 8 helyen fakad természetes hűvízforrása. Az *Acsik ilidzse*, vagyis nyitott fürdő, amely elnevezés alatt a mai Szent Gellért-fürdőt kell értenünk, a francia betegségre és más hétféle betegségre hasznos. Ebbe a fürdőbe Magyarországból és egész Európából kocsikon jöttek az emberek. Egy 9-ik fürdőről is megemlékezik, amely a Várban volt, a kalocsai érsek régi házában, amit *Szolimán* szultán rendeztetett be és oda mesterségesen vezették fel a gyógyvizeket.

A nyolc fürdő közül három fürdőt említ Kelet és Délkelet felé, ötöt pedig Nyugat felé, vagy Óbuda és Esztergom irányában.

A Rudasfürdőt *Szokoli Musztafa* pasa 1556-ban építtette és *Jesil Derekli ilidzsenek*, vagyis zöldoszlopos fürdőnek nevezték el. A mai Királyfürdőnek, amely a jelenlegi Fő-utcában van, neve *Tachtali*, vagyis deszkaépületű fürdő volt. Ebben az időben még több híres fürdőt ismerünk: a *Kaplia* és *Veli bég* fürdője: a mai Lukács- és Császárfürdők. *Evlia Cselebi* szerint a pesti oldalon is volt két gőzfürdő, de már ezek mesterséges fürdők voltak.

Meg kell még említeni a krónikások sorából: *Istvánffy*t, *Werner* Ádámot, *Gradelehnust*, *Ortelius*t, *Schweiger* Salamont, akiknek leírásaiól megtudjuk, hogy a török hódoltság idejében a fürdők egyúttal a *társas élet központjai* voltak, különösen a török nők számára, akik egyéb szórakozástól Keleten még ma is el vannak tiltva és így egész napjukat szeretik a fürdőkben tölteni, ahol egymással trécselhetnek, szórakozhatnak. Több egykorú krónikás megemlékezik egy olyan budai kútról is, amelyben felül igen forró víz volt, de az aljában mégis élő halakat láttak.

Egyik egykorú kölni krónika azonban ellenségesen írt a budai fürdőről, hogy a vizük nem egészséges és hogy vannak kutak, amelyek csak telihold idején telnek meg és a hold változásával együtt változik a víztartalmuk is. Sőt a krónika szerint vannak olyan kutak Budán, amelyek kővé változtatnak minden tárgyat, amit beledobnak.

Külön említést érdemel az, hogy a török hódoltság idejében igen sokat áldoztak a hódítók a fürdők építkezéseire és egyes für-

dők abból az időből ma is sértetlenül őrzik a török hódoltság korának építészeti emlékeit, különösen a Rudasfürdő.

Buda visszafoglalása után a fürdőkultúra nagyon visszaesett. A mai Szent Gellért-fürdőt, illetőleg régi nevén: Sárosfürdőt, egy esztendővel Buda visszafoglalása után, tehát 1687-ben *I. Lipót* király odaajándékozta háziorvosának, aki ott fürdőépületet emelt és elnevezte: *Szűzek fürdőjének*. De 20 évvel később Buda városa megvásárolta a fürdőt, majd 90 év múlva, 1809-ben újra magánkézbe jutott. Egy 1821-ben készült leírás nagyon elhanyagoltnak és gondozatlannak írja le a Sárosfürdőt.

A törökök által épített Rudasfürdőt Buda városa 1703-ban szerezte meg és elnevezte Polgári fürdőnek. A nép azonban tovább csak Rudasfürdő néven ismerte. Ez az elnevezés állítólag onnan származik, hogy a Buda és Pest között közlekedő kompnak a kormányrúdja a fürdő felé mutatott. Nem tartom azonban lehetetlennek, hogy inkább a török elnevezést fordította le a nép, hiszen a török *Jesil Derehli ilidzse* név, mint említettem, zöldoszlopos fürdőt jelent, az oszlop fogalma pedig könnyen feleserélődik a rúd fogalmával. A Rudasfürdő egyébként igen sokáig jóval különb volt a Sárosfürdőnél.

Az elmúlt század elején a fürdők egyáltalában nem voltak különösképen barátságos helyek, mert az akkori leírások sokat panaszkodnak arról, hogy a fürdős emberek piócázással és érvágással állandóan bevézerték a fürdő padlóját.

A Rudasfürdőben Buda városa 1831-ben vendégfogadót, éttermet és billiárdszobát is építtetett és a későbbi leírások már barátságosabb képet adnak az itteni fürdőéletéről.

A mai *Szent Imre-fürdőről*, vagyis a régi *Rácsfürdőről* Keiser hagyott hátra leírást 1723-ból. Ez a fürdő kerek és boltíves építmény volt és nagy medencéjében a férfiak és nők nyilvánosan együtt fürödtek, de volt számukra elkülönített fürdő is. A Rácsfürdő és a Rudasfürdő közötti összehasonlítás sokáig a Rácsfürdő javára szólt, de attól kezdve, hogy Buda városa vette kezébe a Rudasfürdőt, már ez volt a modernebb és a szebb. 1860-ban a Rácsfürdő a Heinrich-család birtokába került és akkor azt a modern igényeknek megfelelően alakították át.

A *Császárfürdő* Budavár visszavétele után nagyon megrongált állapotba jutott, ellentétben a most említett többi fürdővel. *I. Lipót* király a Császárfürdőt 1702-ben *Ekker* Jánosnak adományozta, 100 év múlva pedig *Marcibányi* István kapta meg, aki azt az irgal-

masok szerzetesrendjének adományozta és jótékony alapítványával lehetővé tette a fürdőépület felépítését is.

A Császárfürdő a XIX. század első felében nemcsak mint gyógyfürdő, hanem mint híres szórakozóhely is népszerű volt, sőt azt a felírást viselte: „Császárfürdői kéjhely“.

Mellette a *Lukácsfürdő* egészen 1884-ig teljesen el volt hanyagolva. Ebben az esztendőben a kincstár eladta *Palotay* Fülöpnek és ekkor vette kezdetét a Lukácsfürdő mai modernebb korszaka.

A *Szent Margitsziget* fürdője tulajdonképen csak 1867 óta kapott nagyobb jelentőséget, amikor a sziget nyugati oldalán bővizű kénes forrást nyitott meg *Zsigmondy* Vilmos. Az itt elért siker alapján kapta meg *Zsigmondy* 1868-ban Pest város megbízását a városligeti artézi kút fúrására.

Nem hagyhatom említés nélkül a XIX. század pesti fürdőit sem. Ismeretesekek voltak: a *Diana* fürdő, az *Orczy* házban levő *Zsidó fürdő*, a *Gamperl*-féle *Vas-fürdő*, a *Rumbach-fürdő*, amely után a *Rombach-utcát* neveztek el, a *Gschwindt-fürdő* az *Üllői úton*, a *király-utcai* természetes *vasasfürdő*, továbbá a *Szarka-utcai* és a *Városerdő* végén levő úgynevezett *orosz gőzfürdő*.

A történeti visszapillantás azért volt fontos, hogy lássuk, milyen régi tradíciók fűződnek a budai források gyógyító vizeihez, és így az a megállapítás, hogy Budapest a fürdők városa, nem mesterséges, nem erőltetett, hanem a való tényekkel teljesen megalakult. Az egykori hagyomány csodás hatású fürdőkéről beszél, mert a huzamosabb fürdőhasználat után a középkor két rettenetes betegségében szenvedők: a leprások és vérhajosok megenyhültek, valamint azok is, akik más bőrbetegségben szenvedtek és különösen jót tettek ezek a fürdők a rheumában és a sorvadásban szenvedőknek. De híres regeneráló hatásuk is volt a budai forrásoknak. Minthogy azonban ezeknek a gyógyhatásoknak tudományos okait csak a modern kémia és orvostudomány tudja kellőképen megmagyarázni, ezért nevezték a régiek a budai fürdőket csodatevő fürdőknek.

Ma már tudjuk, hogy a budai fürdők vizei különböző hőmérsékletű és hatású sóoldatok. A modern balneologia tudományos megállapítása szerint nemcsak azok a gyógyító alkatrészek vannak befolyással a betegségekre, amelyek belsőleg jutnak be a szervezetbe, tehát orvosságok bevétele útján, hanem azok is, amelyek a gyógyító erejű víz elpárolgása után, finom kristályok alakjában

tapadnak a bőrhez, annak idegvégződéseit ingerlik és ilymódon hatnak jótékonyan a szervezetre.

Gyógyvizcinkben aránylag sok méz, magnézium, kénhidrogén, rádiumemanáció, színradium és thorium van, ami a már említett hőrbetegségek mellett jó hatással van a rheumatikus és egyéb megbetegedések esetén is, mert pl. rheumahajlamosoknál az izmokat, idegeket és ízületeket előnyösen befolyásolja.

Mint ivóvizek pedig igen alkalmasak ivókúrára a légutak, a gyomor- és bélrendszer, az epeutak megbetegedéseinél, vagy más hurutos betegségeknél, mert csökkentik a váladékmennyiséget és elősegítik a gyulladákos folyamat visszafejlesztését, sőt alkalmasak a szervezetben előálló mézvesztesség pótlására is.

Egyik legbővebb vizű fürdője Budapestnek ma a *Szent Gellért-gyógyfürdő*, amelynek forrásai naponta 2 és 1 $\frac{1}{2}$ millió liter, átlag 47 fok meleg rádióaktív hévvizet szolgáltatnak. Az orvosi gyógyjavaslatok szerint a Szent Gellért-fürdő kúrái alkalmasak ízületi bántalmak, izomrheuma, idegzsábák, köszvény, epe, női bajok kezelésére, valamint neuraszténia, szívbajok, kimerülés, hörghurut, asztma gyógyítására.

A *Széchenyi-gyógyfürdő*, amely hővizű artézi kútból meríti vízszükségletét, ugyanezekre a bajokra alkalmas. Vízében több a kén tartalom, mint a Szent Gellért-fürdő vizeiben.

A *Rudas-fürdő* régi forrásain kívül, a legújabban végzett fúrások, több különböző összetételű ásványvízzel gazdagították a budai gyógyvizek számát. Mind a három új forrás vízében találunk thoriumot és rádiumot, illetve rádium emanációt. A rádiumemanáció tudvalevőleg az egész szervezet felfrissítését eredményezi, épen ezért neveztük el egyik új nagy rádiumtartalmú forrásunkat *Juventus*-forrásnak. A másik, az *Attila*-forrás, nagyobb kénhidrogén tartalma következtében kiválóan alkalmas a gyomorbetegségek gyógyítására. Ugyancsak nagy rádiumtartalma van a Szent Imre-fürdő vizének. A Szent Gellért-fürdő, az egykori Sárosfürdő rádióaktív iszapkezelésre is nyújt lehetőséget, de különösen értékes gyógyító hatása van még a *Szent Lukács-fürdő* iszaptavának, amely a tóban fakadó 39—40 fokos hőmérsékletű kénes források következtében állandóan meleg.

A *Császárfürdő* 9 forrása naponta több, mint 12 millió liter különböző hőfokú gyógyvizet szolgáltat és szintén van nagy gyógyhatású iszapfürdője. Ugyancsak rendkívül értékes a *Szent Margit-szigeti-gyógyfürdő*, amelynek kénes hévvize 43 fok meleg.

A kelenföldi síkságon van az *Erzsébet királyné-sósfürdő*, amely az egyetlen olyan fürdőhely, ahol a keserűvizet nemcsak belsőleg ivókúrára, hanem fürdésre, vagyis külsőleg használják és orvosi tapasztalatok szerint különösen jó hatása van a női betegségek gyógyításánál. A budai keserűvizek különben ivás céljára palackokban elterjedtek az egész világon, de sajnos, mégis kevesen tudják, hogy azok kifejlesztése szintén hozzátartozik Budapest fürdőváros programjához.

Ha még figyelembe vesszük azt, hogy a kimondottan gyógyító-jellegű fürdők mellett hatalmas strandfürdők és uszodák, azonkívül a kisebb fürdők, továbbá maguk a keserűvízforrások is nyújtanak Budapesten fürdési lehetőségeket, akkor még inkább előtűnik fog állani

az a hatalmas perspektívájú szebb jövő, amelyet Budapest, mint fürdőváros remélhet.

Az ásványvizek összetételének kutatása a kémikus és fizikus feladata, a források helyének megállapítása a geologusé, a források foglalása a forrástechnikusé, a gyógyítóhatású ásványvizeknek felhasználása betegségeknel a szakképzett balneologus orvosa, az éghajlati viszonyok megfigyelése a meteorologusé.

Mindezeknek a szaktényezőknek vállvetve kell munkálkodniuk *olyan hatalmas program megvalósításán, mint amit Budapest fürdőváros gondolata jelent*, de munkájuk csak akkor válik eredményessé, ha hozzájárul még két tényezőnek az áldozatkészsége és érdeklődése, mégpedig a nagyközönségé, a társadalomé épűgy, mint a hatóságé.

Bizonyos az, hogy Budapest csak akkor lehet igazán fürdőváros, ha minden tényező céltudatosan veszi ki a maga részét a fejlesztés és a propaganda hatalmas munkájából. Európa világhírű fürdőhelyei közül egyik sem nyújt olyan gazdag lehetőségeket sem gyógytényezők, sem szórakozás tekintetében, mint Budapest.

Átgondolt program és tervszerűség kell ahhoz, hogy megvalósíthassuk mindazt, amit más külföldi állam a mi helyünkben talán már régen megvalósított volna Budapesten.

Bizonyos az is, hogy a mai nehéz pénzügyi viszonyok akadályát jelentik minden nagyobb szabású terv keresztülvételének, de erősen hiszem, hogy még ezeket az akadályokat is sikerül előbb-utóbb legyőzni.

Mindezekből láthatjuk, hogy Budapestnek páratlanul gazdag és különböző gyógyhatású gyógyfürdői vannak, s éghajlati viszonyai azt is lehetővé teszik, hogy az évnék minden szakában kellemesen érezzék itt magukat a fürdőzők, mert hiszen akármilyen komoly, vagy vidám szórakozásra vágnak, akár a turisztika, akár valamilyen más sport területe iránt érdeklődnek, Budapesten mindazt megtalálhatják és legkülönbözőbb kulturális igényeik kielégítésére is bőven van alkalom.

Mínthogy azonban a legjobb idegenforgalmi propagandát maga a közönség nyújtja,

elsősorban a magyar közönséget kell ránevelni arra, hogy megismerje és használja az értékes budai fürdőket,

s válllvetve támogassa a társadalmi egyesületeket, valamint a hatóságokat is a fürdővárosi gondolat megvalósításának nagy munkájában. A közönségnek cz a nevelése az orvosoknak és mindannyiunknak, de különösen az idegenforgalmi tényezőknek a feladata.

A magyar törvényhozás 1929-ben egy *kerettörvényt* hozott a gyógyfürdőkre vonatkozólag. Ennek a törvénynek végrehajtási utasítása még nem készült el. Egyébként is rendkívül sok megoldatlan probléma vár a fürdővárossal kapcsolatban megoldásra. Ilyen elsősorban Budapest fürdőinek *megfelelő kifejlesztése* és ezeknek a fürdőknek egy *speciális cél* szolgálatába való beállítására, ilyen Budapest levegőjének tisztasága, egy rheuma-kórház sürgős felállítására, a Tabán és a lágymányosi rész újjáépítése és beillesztése a fürdőváros programjába, a szerényebb anyagi körülmények között élő fürdővendégeknek megfelelő olcsóbb ellátása, a vízumkérdés, valamint a közlekedési kedvezmények és reformok biztosítása, ilyen: a megfelelő gyakorlattal bíró fürdőorvosi gárda kiképzése stb. stb.

Előttünk tornyosulnak tehát a hatalmas feladatok, amelyeket hátrán meg kell oldani. Szerencsére a társadalom részéről is *egyre nagyobb érdeklődés nyilvánul meg* a kérdés iránt és pl. a József Ferenc királyi herceg elnöklése alatt álló Budapest Fürdőváros Egyesület, valamint az Országos Balneológiai Egyesület, meg az Idegenforgalmi Érdekeltségek Szövetsége mind hatalmas munkát fejtenek ki a magyar és a külföldi nagyközönség és az orvosi társadalom körében.

Hála Istennek, idegenforgalmunk az utóbbi időkben olyan mértékben növekedett, hogy a külföldiek utazásai között ma már

Budapest és Magyarország mind jelentősebb szerephez jut. Ha sikerülni fog a közeljövőben biztosítanunk a fürdőváros *egységes, átfogó programjának* a megvalósítását és sikerül a szükséges tőkét is biztosítani fürdőink megfelelő fejlesztésére, akkor teljesen ki fog alakulni Budapest fürdőváros képe és

megvalósul az a nagyszerű gondolat, amely egyszersemind a mi szeretett fővárosunk további fejlődését és jövőendő nagyságát jelenti.

AZ IDEGENFORGALMI SZÖVETSÉG KIADVÁNYAI:

1. PÁRHUZAM A HAZAI ÉS KÜLFÖLDI IDEGENFORGALMI TÖREK-
VÉSEK KÖZÖTT. Írta *Bársony Oszkár*, a Máv.-Menetjegyirodák vezér-
igazgatója.
2. WHAT INTERESTS ENGLISHMEN IN BUDAPEST? By *Cornelius
Tábori*. (V. Edition.)
3. WAS INTERESSIERT DIE DEUTSCHEN IN BUDAPEST? Von *Corne-
lius Tábori*. (V. Auflage.)
- 4-6. BUDA RÉGI IDEGENFORGALMA. Írta dr. *Tausz Béla*. (Ugyanez a
füzet angolul és olaszul is.)
7. TALLÓZÁS AZ IDEGENFORGALOM KÖRÜL. Írta *Bársony Oszkár*.
8. ÚJABB IDEGENFORGALMI FÖLADATAINK. Írta *Gellér Mihály*.
9. LENGYELORSZÁG. (Magyar emlékekkel.) Írta dr. *Orlovicz Mycisláv*
min. tanácsos. Ára 50 fillér.
10. MAGYAR NÉPVISELET. Többnyelvű képmagyarázattal.
- 11-14. DAS UNBEKANNTE BUDAPEST. Vortrag mit 150 Lichtbilder und
Film von *Cornelius Tábori*. Angolul, franciául és olaszul is.
15. A BALATON ÉRTÉKEI ÉS REFORMJAI. Írta *Bánó Dezső*.
16. MAGYAR KÉPEK. *Barta* Ernő festőművész 12 kézzel színezett litogra-
fiája. Angol, francia, magyar és német szöveggel. Ára 80 P.
BILDER AUS DEM UNGARISCHEN VOLKSLEBEN 10 Handkolorierte
Litographien von *Ernst Barta*. Preis: Pengő 80.—
- 17-21. PROMINENT FOREIGNERS ABOUT BUDAPEST—HUNGARY. Edi-
ted by *Cornelius Tábori* 15 series. (Ugyanez franciául, németül és
olaszul.)
22. MONUMENTI E MEMORIA IN UNGHERIA CHE STANNO IN
RAPPORTO CON ITALIA. Raccolti da *Cornelio Tábori*.
23. BUDAPEST FÜRDŐVÁROS ÉS AZ IDEGENFORGALOM. Írta dr.
Benyó János. Dr. *Ripka* Ferenc bevezetésével. Ára 2 P.
24. BUDAPEST A KÖZÉP-DUNA IDEGENFORGALMÁNAK KÖZPONT-
JA. Írta *Ripka* Ferenc. Ára 1 P.
25. IDEGENFORGALOM ÉS ITTHONI NYARALÁS. Írta *Bársony Oszkár*.
A Székesfejvárosi Idegenforgalmi Hivatallal együtt:
- 27-33. BUDAPEST A GYÓGYFÜRDŐK VÁROSA. — Die Königen der
Donau. — La Reine du Danube. — The Queen of the Danube; City
of Thermal Sources. — La Regina del Danubo. — La Regina del
Danubo.
- 34-38. BUDAPEST. — (Hivatalos útlevelemelléklet.) — Budapest *Passbeilage*.
— All that is interesting in the Hungarian capital. — Ce qu'il y a
d'interessant dans la capitale Hongroise. — Cio che vi é d'interessante
nella capitale ungh.
A „Turistaság és Alpinizmus“ szervezetével együtt:
39. BUDAPEST UND UMGEBUNG. Offizieller Führer des Ungar. Frem-
denverkehrsverbandes. Von Dr. *Gustav Thirring*.
- 40-41. GUIDE TO BUDAPEST. — Ugyanez franciául. Ára 2 P.
*A nemzetközi idegenforgalmi szervezetek tagjaival (17 ország képvise-
letével) és a Székesfejvárosi Idegenforgalmi Hivatallal együtt:*
42. EUROPE CALLING... (Travel in Europe). Képekkel.